

rietats al costat del port d'Eivissa, 1963).

En el sentit d'«artefacte explosiu», força abans que *bomba* apareix *bombarda*. En la *Crònica* del nostre Cerimoniós tenim un dels testimonis històrics més antics d'Europa referent a una acció naval en què es van usar aquests grans projectils: en la guerra dels dos Peres, en l'atac que l'armada castellana va llançar, per sorpresa i amb ben poc resultat, contra el port de Barcelona, diu la *Crònica*: «la nostra nau desaparà una *bombarda* e ferí en los castells de dita nau de Castellà» (cap. 344). En castellà el mot només es troba literàriament des de cap a 1430-1450 (Santillana). En català ja en trobem molts en inventaris del S. xv, com els quatre que l'arxiver Careta i Vidal (*Dicc. de Barb.*, s. v. *curenya* i *ferro*) copià de l'arxiu de les Drassanes: «nou *bombardes* de coura entre migenceres e petites, ab vuyt mascles de coure, ensepadés», «una gaveta de fust ab 31 pilotes de ferre e una balda de ferre grossa de *bombarda* --- e vna sola de ferre per a *bombarda*», a. 1484; Joan Esteve (*Liber Elegantiarum*, a. 1472: «diruta tormenta; *colobrina*...») i OPou (*TbPu.*, «tormenta bellica», a. 1575, p. 172) encara no registren altra forma que *bombarda*. La forma més antiga de totes havia estat *lombarda*, que a Castella apareix sovint des de c. 1400 fins c. 1600 (Mariana), junt amb *bombarda*, i ja del temps del Cerimoniós, i en baix llatí d'Itàlia des de 1376 (potser ja 1340), veg. Terlingen, *Los italianismos en cast.*, 205-6). Nom que es degué al fet que aquesta arma fou desenrotllada de primer, sobretot, per enginyers italians ('Itàlia' en general es deia llavors *Lombardia*); el mot es modificà més tard per influència del nostre radical onomatopèic, aplicat al mateix sentit, i justament a això és deguda l'aplicació de la terminació *-arda* en aquest mot.

DERIV.: De *bombarda* deriven els encara moderns *bombarder* (1411; DTorra, 1640, s. v. *artilleria*) i *bombardejar* (1451).

Més tard també s'usà bastant *bombejar*, que no ha quedat (c. 1794: «quan fòrem a la plassa / vàrem determinà / d'anar-nos dret a Roses / per podè *bombeyà*: / dos-cents canons hi havia, / no n'han servit de re»), comentant tot seguit fets de c. 1794, cançó recollida a Girona per Pujol, Milà, Romllo.); *bombardeig*; *bombarder*, *bombardera*, *-eria*; *bombardeta*.⁴⁵ *Bombardí*, *bombardó*. *Bomber*; *bomberia*. *Bombatxo*, del cast. *bombacho*, que és sobretot americà, i especialment argentí, si bé ja amb arrels o mots afins en l'ús regional espanyol: *bombos* «mangas anchas que usan las mujeres de Sayago» (Fz. Duro, *Mem. Hist. de Zamora* IV, 468ss.). De *bomba*, que en castellà, en el sentit de 'barret de copa', apareix sobretot a Cuba (Ortiz, *Catauro*, 240), Mèxic i en la gallega Pardo Bazán (Toro, Gisbert, BRAE VII, 620), ve el cast. *bombín* «sombrero hongo», usat a Mèxic i a Espanya⁵⁵ ib., p. 301), i el cat. *bombi* (c. 1920, *AlcM*, etc.), a Mall. i Men. *bombet*. *Bombeta* 'llumener d'oli' (1919, Ruyra, *AlcM*, 'llum de filaments incandescents' (sentit en el qual s'usà molt de primer el cast. *bombilla*, castellanisme avui ja decadent en cat.)) *Bombo*⁶⁰

'elogi exagerat' [mall. S. XIX, *AlcM*] 'tambor usat per a un sorteig' (p. ex. l'usat per adjudicar les pesqueres a l'Albufera de València), al Palmar de l'Albufera (1962); a Miramar de Gandia, *la Sénia de Txotxin del Bombo*, crec que pren nom d'un objecte usat per al reg (1962); del sentit d'elogi excessiu deriva *bombejar* («novella més important que la majoria de les novel·les darrerament publicades i *bombejades* massa pesadament per la crítica», Feliu Elias, *La Publicitat*, 24-III-1926).² *Bombosí* [Bna., 1704] no prové d'aquesta arrel expressiva, sinó en definitiva del ll. *bombyx*, *-ycis*, 'cuc de seda', per conducte d'una forma it. **bombagino*, deriv. de *bombage* 'cotó'; veg. DCEC I, 485; *bombosina*.

Esbombar 'fer esclatar plenament una remor, una notícia, propalar-la' [1803, Belv.; *Atl.* II, 48]: «al atí hi hagué continuats xiu-xius y rialles durant tota la missa: algú que tractà de posar-hi correctiu, no logrà sinó *esbombar* més la cosa», MVayreda (*Sang Nova* IV, II, 256); «es senten lluny la banda de tambors i un flabiol que toca la marxa; al carrer s'*esbomba* l'alegria; la gent crida: —Ja són aquí, ja són aquí», Coromines (*Putxinellis*, VI, 105). *Esbombada*; *esbombament*; *esbombar*. Una formació paral·lela però feta a base de la forma fr. *pompe*, oc. mod. *poumpo*, 'bombolla', ha tingut curs en el Rosselló: *espompir* 'expandir, estufar, estarrufar': «un pollet --- la seva manera d'*espompir* les ales» (narració confinentina, de Mosset, RLR LXXIX, 175).

Rebombar 'resonar profundament' [Narcís Oller], paral·lel a l'italià *rimbombare* ja molt usat des de principis del S. XVI, d'on l'italianisme castellà *rimbombar* que llavors s'usà bastant («el tumulto bélico --- en sordo són confuso *rimbombaba*», Ercilla,³⁵ *Rauc.* XXXIV, Rivad. XVII, 128a); d'ací el cat. *rebombori* [Val. mj. S. XVI, *Brama Llaur.*, 15]: mot que arrelà molt i es popularitzà en cat. en la forma *rebombori* en part amb el sentit de 'avalot, motí', S. XVIII: els *Rebombris del pa*, que coincideixen a Barcelona amb els primers moviments de la Revolució Francesa, el primer durà des del 28-II fins al 4-III de 1789 (Soldevila, *Hist. de Cat.*, Alfa III, 1233); 'escàndol, xivarri', molt freqüent en els escr. de la Renaixença, i ja en cançons populars de 1810-20 («costipats són: / tot lo gran *rembobori* / ells han causat», Milà, Romllo., 126.67); aquest mot, però, no és un put derivat del citat *rebombar*, sinó producte d'un encreuament d'aquest amb el sinònim *remorejar* (*rumorejar*), com ho mostren les formes (*rumborejar* i *rebomboreig* usades per Ruyra);³ cf. encara *borrombori* (zona de Cardona-Solsona i Empordà). *Abombar*; *abombament*. *Bombat* 'convex', molt usat pertot; ex. popular menorquí en *AlcM*.

CPT.: *Barrabomba* 'bomba de paper com a ornament en festes populars' [S. XVIII, DAg.]: «algun envelat de festa major degué pondre un ou, i de tal ou, tal pollet; goiteu-lo: tot ell és un joc de galindaines adients, amb ses *barrabombes* i ses cadenetes de paper», Jq. Ruyra, O. C., 1146; potser dissimilat de **borrabomba*, cpt. amb un sentit com 'bomba farcida